

תיאטרון
באר-שבע

הבימה
התיאטרון הלאומי של ישראל

אביבה אהובתי

עיבוד לבמה: ארז דריגס, על פי סרטו של שמי זרחין

בימוי: משה קפטן · דרמטורגיה: שחר פנקס

אביבה אהובתי

עיבוד לבמה: ארז דרינג
על פי סרטו של שמי זרחין

בימוי: משה קפטן

עיצוב תפאורה: ערן עצמון

עיצוב תאורה: אבי יונה בואנו (במבי)

עיצוב תלבושות: ילנה קלריך

מוסיקה: ליאור רונן

דרמטורגיה: שחר פנקס

עיצוב וידאו: גיא רומם

איורים: רז שמרת אבירם

משתתפים:

אביבה

אניטה

ויולט

מרסדס

מוני

אריה

אלון

אשרת

עודד

יונה

ענת מנגן-שבו/רונה-לי שמעון

הילה סעדה/שיפי אלוני

רובי פורת-שובל

תקווה עזיז

מולי שולמן

אורן כהן

שפי מרציאנו/נדב ארטשיק

נופר סלמאן

אודי רוטשילד/ירון ברובינסקי

עמית זיתון

עוזר במאי: גיל סרי

מנהלות הצגה: דנה פלסר, תמרה מובשוביץ

הצגה ראשונה: 30.4.2023, אולם מסקין

משך ההצגה: שעתיים (כולל הפסקה)

עריכת תכניה: רמי סמי

צילום: רדי רובינשטיין

עיצוב ועיבוד תמונת כריכה: דפנה זילברשטיין

ענת מנגן-שבו

רונה-לי שמעון, מולי שולמן

הילה סעדה, ענת מנגן-שבו, רובי פורת-שובל

נופר סלמאן, רונה-לי שמעון

המחזה

זהו סיפור על יצירה, על גניבה ספרותית, על עוצמה נשית, על החיים בפריפריה ועל הנאמנות למשפחה, בה ביום בהיר אחד קמה האמא - עקרת בית פשוטה ועמוד התווך של הבית - ומחליטה להעז ולהגשים את עצמה. האם מותר לה? האם יתאפשר לה לשים את חלומותיה לפני מצוקות הבית? והאם הכישרון שלה גדול מסך האשליות של כותבת מתחילה.

אודי רוטשילד, ענת מגן-שבו

ארון כהן, הילה סעדה, מולי שולמן, אודי רוטשילד, תקווה עיזי, נופר סלמאן, רונה-לי שמעון

מהו סוד הקסם של "אביבה האובתי"? ואולי השאלה היא בכלל שאלה כוללת יותר, מהו סוד הקסם של יצירתו הענפה של שמי זרחין, אחד ממספרי הסיפורים המזהירים שידעה מדינתנו, התשובה, כפי שהייתה לבטח מוצפנת ביצירתו, טמונה בשאלה עצמה.

סוד וקסם. אלו שני הרכיבים שמתנפצים אחד בשני ולכל עבר כמו היו זיקוקי די-נור צבעוניים, מתפרצים אל המסך ומגיחים מבין דפי הפרוזה של יצירתו אבל גם מזינים אחד את השני, מפעילים ומגבים, פוצעים ומשתוללים. **סוד** - אותו ידע בלום המומשל בסיפור תיבת פנדורה. ביצירה של זרחין הסוד הוא וקטור, מנוע שמצית את העלילות המסועפות ומרובות הדמויות והרגשות. הסוד הוא במקרים הרבים הגרעין של ההסתבכות - שהיא לב הסרט. אביבה האובתי הוא דוגמא מובהקת וזורחת. סוד היצירתיות של אביבה, הריקנות של עודד זר, הסופר השופע בעל העיניים הטובות, הסוד של אניטה אחותה ושל מוני בעלה ועוד. **הקסם** - זוהי מילה חמקמקה יותר אבל הקסם מתגלה במגוון וריאציות ביצירה הזרחינית, כאוכל, כמרחב החיים היומיומי הישראלי שלעולם אינו נכנע לעריצות המציאות ומוצא תמיד את הנס בפשוט, באנושי, בבלתי צפוי - בהתגלותם של רגעים שהם מעבר למציאות, ביכולת להגדיר באופן קולנועי ו/או ספרותי את פערי הדורות ואת הדורות עצמם. בקצב והמוסיקליות של הסרטים והמילים ובדיון העיקש, מכמיר הלב, של היוצר עם יצירתו, שיח מקורי, נועז, על גבולות היצירה ועל גדרות לב היוצר. זרחין כמו כל מספר ספורים מחונן יודע שלכל מודע יש תת מודע, ולכל טקסט יש סאבטקסט ולכן אי אפשר לצפות בסרטיו או לקרוא בספריו רק במימד הישיר - זה שמתקיים מול עינינו - יצירתו נעה במישורים מקבילים ומסתעפים, לוקחת פניות לא צפויות, מתגבשת בשבילים אחוריים, בסמטאות הנסתרות ואלה מתרקמים אל מבוך של רגשות, הדחקות, החמצות וחלומות שמתמקמות היטב במחשבתך גם זמן רב אחרי שנגמרה היצירה, מלווה אותך. אביבה האובתי היא יצירה מכווננת בפילמוגרפיה שלו ובה מתרכבים הרכיבים "הזרחיניים" לכדי תבשיל מהביל עם טעם מורכב ומפתה. אציין שני צפנים המוטמנים ביצירה המורכבת הזו, שאפשר לפרש אותה כמדרשים של ממש. מדרש שם, אביבה - הסופרת הכמוסה שהתפרצות יצירתה היא האביב שבשמה ועודד זר, האיש משומקום, זה המעודד זרות, ומשום כך חופן בתוכו אפלה, או אם תרצו ריקנות של מקום, זמן, אופי. והנה מדרש נוסף למחשבה, אביבה היא אמנם דמות אחת אבל הסתכלות מעמיקה, קשובה ורנטגנית, מציעה אופציות שונות - יש את אביבה שחיה את המציאות, את היום יום ויש את אביבה הפנימית, זו שחיה בתוך הדמיון, מספרת סיפורים טבעית. הסוד והקסם. קסם המציאות מפרה את סוד היצירה שגועש בה אבל היא חוששת לגלות אותו, לחשוף אותו אל המציאות פן השמש הישראלית תשרוף את שאיפותיה. המפגש שלה עם עודד זר מייצר תנועה טקטונית פנימית שטורפת את הקלפים, התת מודע - אביבה הפנימית תצא החוצה בעזרתו של הסופר המרוקן, שבטנו מקרקרת ומשום כך זוהי אפשרות לסיפור אנדה שבה זאב אחד מזהה פוטנציאל וטורף את מה שהוא הכי רעב לו, סיפורים טובים. במהלך הסיפורי הזה מסתתרים תילי תילים של משמעויות ואפשרויות. אולי אביבה וזר אחד הם? תת מודע מפוצל זה שבו רק המעמד והגנדר מפריד לכאורה ביניהם? ונשאלת גם שאלה גדולה יותר, מי מספר את מי, אביבה את זרחין או זרחין את אביבה. זרחין משחרר את אביבה ממגבלות הדמות - ובמהלך מרגש הדמות פרי יצירתו מממשת את זכותה על קולה.

תום שובל הוא תסריטאי ובמאי

להקשיב שוב לקולה של אביבה

ד"ר דורית ירושלמי

מאז ומתמיד תיאטרון מספר סיפורים שסופרו, מבצע מחדש אירועים שהתרחשו ומאפשר לצופים לחוות רגשות שחוו בעבר, אבל אחרת. הפרקטיקה של תיאטרון רדופה ברוחות רפאים, שכן לתיאטרון יש תכונה של חזרה היוצרת את הרושם המוזר והמטריד, אך הבלתי נמנע, שאנו רואים דבר שכבר ראינו (Carlson,1994). למשל, ראינו את השחקנית או את השחקן בתפקידים קודמים, ואלו מהדהדים בדמות הנוכחית שהם מגלמים; ראינו את המלט בפרשנות של במאי מסוים, וכעת אנו רואים את המחזה בפרשנות שונה. הפרשנות שלנו אף היא אינה נסמכת רק על הביצוע המסוים שאנחנו רואים, אלא גם על מה שאנחנו זוכרים מביצועים קודמים. ההצגה הנוכחית היא עיבוד לסרטו של שמי זרחין אביבה אהובתי, שיצא לאקרנים בשנת 2006. בעיבודים מספרות לתיאטרון או מקולנוע לתיאטרון מתחזקת תחושת המפגש עם רוחות רפאים. כאשר מדובר בעיבודים המבוססים על יצירות שהן נדבך בזיכרון התרבותי, המפגש עם העבר הוא רב-שכבתי. כך, הסרט אביבה אהובתי רדוף ברוחותיו ובקולותיו שלו, הקולות של הפריפריה הגאוגרפית והתרבותית בישראל שכבר נראו על מסך הקולנוע. קולות אלו נשמעו למשל בסרטה של ג'ולי שלז **עפולה אקספרס** (1998), שמתאר את המסע של שני גיבוריו אל העיר הגדולה תל אביב ששעריה חסומים בפניהם, או **בשחור** (1995) של חנה אזולאי-הספרי, שעוקב אחר המסע של שלוש נשים מן הפריפריה אל ההגמוניה התרבותית ובחזרה. בסרטים אלה ואחרים שעסקו במרחבים שנקראו "עיירות פיתוח", מהדהד סרטו של רם לוי **לחם** (1986), הממוקם בדרום (אתר הצילומים הוא ירוחם) ועוקב אחר חיי היום-יום של תושבים חסרי אוניס התלויים במרכז הקובע את גורלם מרחוק. הקולות באביבה אהובתי אף הם קולות הפריפריה, הבוקעים במקרה זה מבתי השיכון הצפופים בטבריה. אלו קולות המשפחות המקומיות וקולותיהם של עובדי המטבח שממוקם בקומת המרתף של המלון שאביבה עובדת בו כטבחית. מבעד למקהלת הקולות של חיי היום-יום נשמע קולה של אביבה, אישה שנקרעת בין התפקיד המשפחתי, החברתי והמקצועי שהוכתב לה על ידי מקום מגוריה, מעמדה ושיוכה העדתי, לבין התפקיד החדש שהיא רוצה לכתוב לעצמה. מסעה של אביבה מייצג מסע של נשים בחיפוש אחר הקול הייחודי שלהן, אחר מילים משלהן שיבטאו את נקודת מבטן על שגרת היום-יום ועל הדרכים להיחלץ ממנה. במסע של אביבה כסופרת יש תנועה מטבריה לתל אביב ובחזרה לטבריה. במהלכו היא חווה את מעשה השיבוש של סיפוריה, וגם את כוחות הריפוי והתיקון היצירתי ששותפים בהם בני המשפחה הקרובים ותושבי טבריה. הזהות האישית, המשפחתית והחברתית משתרגות זו בזו והעבר וההווה מתמזגים בדברים שאומרת אביבה לקהל, דברים שהם בעצם הסיפור כולו:

אני אביבה, ואני כותבת את הסיפור שלי. אני כותבת את צינורות הביוב שמתפוצצים על ראשי כשעיני רוצות להיעצם. אני כותבת את סיכות התפירה של אימי שדוקרות אותי כשאני סועדת את נפשה. את הסיגריות הגנובות, השבורות, השבריריות, של בני, את הרוח הסוערת של בתי שעולה מן הכנרת ומכה בפניי בכל פעם מחדש, אני כותבת את הדמעות המתוקות של בעלי, אני כותבת את אצבעותיה היפות של אחותי, שמלטפות את חיי וזוקפות את גווי, כל פעם שהוא עומד להישבר. אני כותבת את הסיפור שלי.

ד"ר דורית ירושלמי היא מרצה בכירה ויו"ר ועדת תואר שני בחוג ללימודי תיאטרון ופרפורמנס, אוניברסיטת חיפה.

דבר המחזאי

בתחילת העבודה על המחזה, בפגישתי הראשונה עם שמי זרחין, הוא אמר לי שמבחינתנו "זהו סיפור על אישה שלא יודעת להציב את עצמה במרכז, לא יודעת לומר 'אני'..". המשפט הזה נשאר איתי והפך עבורי למצפן בתהליך החיפוש. ראשית כל, הרעיון הזה של גיבורה, שמטבע הדברים ממוקמת עבורנו הצופים במרכז הסיפור, אך מבחינתה היא תמיד דמות משנית בסיפור של מישהו אחר, מצא חן בעיני מאוד. זו הייתה נראית לי זווית מקורית ומעניינת, והזמנה לאתגר יצירתי וכתיבתי. שנית, הוא הוביל אותי לאביבה הפרטית שלי - אמא שלי. מצחיק שלקח לי הרבה זמן לעשות את החיבור, אבל גם אימי, כמו אביבה, החלה לעסוק בכתיבה בשלב מאוחר יחסית של חייה. היה לי את הכבוד להביט בה מהצד ולהיווכח כיצד הביטוי העצמי דרך פרוזה ושירה, עוזר לה למצוא בטחון ולהפוך לגיבורה הראשית של סיפור חייה. כשניגשתי למלאכת העיבוד, היה לי ברור שארצה לנצל את ההזדמנות ולפתח את המרחב הספרותי-רגשי של אביבה, להביא את עולמה הפנימי אל הבמה דרך דימויים פנטסטיים וגדולים, כמו שהתיאטרון יכול ויודע לעשות. אבל כשעוסקים בעיבוד בין מדיומים שונים, במקרה הזה מהקולנוע לתיאטרון, כדאי קודם לשאול מדוע בכלל לבצע את המעבר הזה. התשובות לשאלת ה"למה", הן לרוב גם ההתחלה למציאת התשובות לשאלת ה"איך". בסופו של דבר הבנתי שבמקרה של 'אביבה אהובתי', זה קשור בקהילה. תיאטרון במהותו הוא אירוע קהילתי, שם טמון כוחו: במפגש המשותף של הקהל, סביב אירוע חי הרלוונטי לכולם, ובכל מה שנוצר כתוצאה מהמפגש הזה - הדיון, הצחוק המשותף, הרגש הקולקטיבי. גם הסרט הנפלא של שמי חוגג את מושג הקהילתיות, כשהוא מציב במרכז הסיפור את כוחה של קהילה מקומית (משפחה, שכנים, עסקים מקומיים) והקשר הבלתי נפרד בינה ובין גיבורת הסיפור הוא מנוע דרמטי של ממש. לא בכדי, כשהסרט יצא, הוא היה הצלחה מסחררת יוצאת דופן בכל רחבי הארץ, והיווה בעצמו תופעה תרבותית-קהילתית. בנימה אישית יותר, כוחה של קהילה הוא דבר שחסר לרבים מאיתנו בעולם המנוכר שאנו חיים בו כיום. התמזל מזלי למצוא אותו בעולם התיאטרון, ובשיתופי הפעולה שהעבודה בו מזמנת לי. אסיים בתודה מעומק הלב למי שהזמינו אותי למסע הזה, והיו שותפים אמיתיים לדרך: למשה קפטן שבחר לתת לי הזדמנות לברוא איתו ועבורו את עולם ההצגה, לשחר פנקס שעזרה לי לספר את הסיפור שרציתי, וכמובן לשמי זרחין שהפקיד בידי את הדמויות הכה קרובות לליבו, את טבריה שלו, ואת אביבה אהובתו.

ארז דריגס

עמית זיתון

תקווה עזיז

שפי מרציאנו

הבימה - כרטיסים: 03-6295555 · www.habima.co.il

תיאטרון באר שבע - כרטיסים: *2690 · www.b7t.co.il

תיאטרון
באר-שבע

הבימה
התיאטרון הלאומי של ישראל

אביבה אהובתי

עיבוד לכמה: ארז דריגס, על פי סרטו של שמי זרחין

בימוי: משה קפטן · דרמטורגיה: שחר פנקס